

Comparative study of the nationality of children born from donated gametes in the legal systems of the U.S.A and the U.A.E

Abstract

Spread of childbearing using donated gametes requires that legal systems adopt various measures to guarantee all the rights of children born from donated gametes in order to reduce discrimination between these children and other children. The right to nationality is one of the fundamental rights of children. Guaranteeing this right for children born from donated gametes guarantees other rights of these children, such as the right to education, the right to access health services, etc.

Although states are free to enact nationality Acts and determine their own nationals, but they must regulate their Acts in such a way as to prevent the statelessness of people as much as possible. Many Countries practice the Jus Sanguinis in granting nationality. This means that if a child is recognized as a blood child of one of the nationals of this country, he/she will also benefit from the nationality of that country. Considering that today many children are born from donated gametes and do not have a blood relationship with the receiving father or mother, the application of this system can sometimes lead to their statelessness. Meanwhile, the different regulations regarding gamete donation in each of the legal systems of the United States and the United Arab Emirates have created a different situation in applying the Jus Sanguinis to grant nationality to children born from donated gametes.

In these two legal systems, the implementation of the Jus Sanguinis requires obtaining the blood relationship between the child and the parents. American laws have established a special ruling regarding obtaining the parentage of children born from donated gametes and explicitly considered these children to be attributed to the recipient parents and rejected any relationship between the child and the gamete donor. Therefore, the nationality of the gamete donor in the United States will not affect the determination of the child's nationality. However, the laws of the United Arab Emirates do not have a special provision in this regard. Lack of determining in this regard can always dispose the child to the threat of statelessness.

Keywords

Nationality, Gamete Donation, United States of America, United Arab Emirates, Jus Sanguinis.

مطالعه تطبیقی تابعیت اطفال متولد از گامت اهدایی در نظام‌های حقوقی ایالات متحده آمریکا و امارات متحده عربی

چکیده

گسترش فرزندآوری با استفاده از گامت اهدایی اقتضاء می‌کند نظام‌های حقوقی تدابیر گوناگونی برای تضمین تمامی حقوق کودکان متولد از گامت اهدایی در جهت کاهش تبعیض بین این کودکان با دیگران اتخاذ نمایند. حق بر داشتن تابعیت از جمله حقوق بنیادین کودکان است که تضمین آن موجب تضمین دیگر حقوق کودکان، مثل حق بر آموزش، حق دسترسی به خدمات بهداشتی و غیره می‌شود.

علی‌رغم آنکه کشورها در وضع قوانین تابعیت و تعیین اتباع خود آزادند، اما بایستی قوانین خود را در جهت پیشگیری از وقوع بی‌تابعیتی افراد تنظیم نمایند. بسیاری از کشورها، در اعطای تابعیت اصل خون را اعمال نموده‌اند. به این معنا که لازمه اعطای تابعیت احراز رابطه خونی بین کودک و یکی از اتباع آن کشور است. با توجه به اینکه امروزه بسیاری از کودکان با استفاده از گامت اهدایی متولد شده و فاقد رابطه خونی با پدر یا مادر دریافت‌کننده هستند، اعمال این سیستم می‌تواند در برخی از مواقع منجر به بی‌تابعیتی آن‌ها شود. در این بین، مقررات متفاوت در خصوص اهدای گامت در هر یک از نظام‌های حقوقی ایالات متحده آمریکا و امارات متحده عربی وضعیت متفاوتی را در اعمال اصل خون به منظور اعطای تابعیت به کودکان متولد از گامت اهدایی ایجاد نموده است.

در این دو نظام حقوقی، اجرای اصل خون مستلزم احراز رابطه خونی بین کودک و والدین دانسته شده است. قوانین آمریکا حکم ویژه‌ای در خصوص احراز نسب اطفال متولد از گامت اهدایی مقرر نموده و صراحتاً این کودکان را منتسب به والدین دریافت‌کننده دانسته و هر ارتباط بین کودک و اهداکننده گامت را منتفی می‌داند. بنابراین، تابعیت اهداکننده گامت در کشور آمریکا تأثیری در تعیین تابعیت کودک نخواهد داشت. این در حالی است که قوانین کشور امارات فاقد حکم ویژه در این خصوص می‌باشد. عدم تعیین تکلیف در این خصوص همواره می‌تواند کودک را در معرض تهدید بی‌تابعیتی قرار دهد.

واژگان کلیدی

تابعیت، اهدای گامت، ایالات متحده آمریکا، امارات متحده عربی، اصل خون.

Accepted | Awaiting Publication | Draft | Journal of Law and Society | Volume 15, Issue 1, 2022 | ISSN: 2788-2272 | DOI: 10.21861/jls.v15i1.12345

مقدمه

خوشبختانه امروزه با پیشرفت علم پزشکی، روش‌های درمانی گوناگونی به منظور درمان ناباروری مطرح شده است. مجموعه این روش‌های درمانی که تحت عنوان ART¹ یا فناوری‌های کمک باروری شناخته می‌شوند، چالش‌های بسیاری را در جوامع مختلف به همراه داشته‌اند؛ از جمله اینکه آیا باروری با کمک این روش‌ها مجاز است یا خیر و در صورت جواز، آثاری که به دنبال دارند به چه صورت خواهد بود.

اهدای گامت² از جمله این روش‌هاست که در جوامع مختلف تحت تأثیر فرهنگ، مذهب و سنن هر جامعه نگاه‌های متفاوتی نسبت به آن وجود دارد. صرف نظر از جواز یا عدم جواز باروری از این طریق، آنچه اهمیت دارد این است که کودکی که به این روش متولد می‌شود بایستی از برخی حقوق اولیه و بنیادین مانند هر کودک دیگری بهره‌مند باشد. حق بر داشتن تابعیت از جمله حقوق اولیه و بنیادینی است که کنوانسیون حقوق کودک نیز آن را به رسمیت شناخته است. تعیین تابعیت اطفال متولد از گامت‌های در مواردی که تابعیت اهداکننده و دریافت‌کننده گامت متفاوت است، چالش‌های بسیاری به دنبال خواهد داشت. این مسئله در نظام‌های حقوقی که سیستم خون را به منظور اعطای تابعیت در نظر گرفته‌اند، پررنگ‌تر خواهد بود.

با توجه به اینکه قوانین کشور ما در خصوص اهدای گامت با خلائهای بسیاری روبه‌روست و فاقد حکم مشخصی در خصوص تعیین تابعیت اطفال متولد از گامت‌های اهدایی می‌باشد، در این پژوهش قصد داریم موضوع اهدای گامت و تابعیت اطفال متولد از این طریق را در نظام‌های حقوقی ایالات متحده آمریکا و امارات متحده عربی به صورت کتابخانه‌ای و با مطالعه کتب و مقالات موجود در این حوزه بررسی نماییم. کشور آمریکا به عنوان نمونه‌ای از کشورهای پیشرفته که مسئله اهدای گامت و گردشگری باروری³ در آن توسعه بسیاری یافته و کشور امارات به عنوان کشوری مسلمان و توسعه یافته از جمله کشورهایی هستند که بررسی قوانین و رویه‌های آن‌ها در این خصوص مفید بوده و می‌تواند کمک‌های بسیاری به قانونگذاری در این خصوص در نظام حقوقی کشور ما نماید.

مسئله اهدای گامت و چالش‌های اخلاقی آن و همچنین مسئله تابعیت و حق کودکان بر داشتن تابعیت در کتب و مقالات گوناگونی پیش‌تر مورد بررسی قرار گرفته‌اند. اما بررسی اختصاصی موضوع تابعیت اطفال متولد از گامت‌های اهدایی مسئله جدیدی است که فاقد سابقه پژوهشی می‌باشد. شایان ذکر است که آقایان کوشا و ابراهیمی در سال ۱۳۹۰ در مقاله‌ای تحت عنوان «تابعیت اطفال متولد از تلقیح مصنوعی» و آقایان صادقی مقدم و امیری سرارودی در سال ۱۳۹۸ در مقاله دیگری تحت عنوان «تابعیت اطفال متولد از روش‌های نوین باروری در حقوق ایران» اشاره کوتاهی به این موضوع داشته‌اند تفاوت این پژوهش با پژوهش‌های پیشین در این است که تنها درصدد بررسی این مسئله در نظام حقوقی ایران نیست و با نگاهی تطبیقی قصد بررسی این موضوع در نظام‌های حقوقی ایالات متحده آمریکا و امارات متحده عربی را دارد.

1. Assisted Reproductive Technologies

2. Gamete Donation

3. Fertility Tourism

۱ - اهدای گامت، یکی از انواع روش‌های کمک باروری

ناباروری از جمله مسائلی است که افراد مختلفی از دیرباز با آن درگیر بوده و این چالش بر زندگی آن‌ها تأثیر بسیاری گذاشته است. همواره در جوامع سنتی ناباروری چالش‌های بسیاری برای افراد به دنبال داشته است، زیرا در این قبیل جوامع تحت تأثیر فرهنگ غالب داشتن فرزند مقوله‌ای مهم تلقی شده که باعث ترفیع جایگاه اجتماعی افراد می‌گردد (Kooli, 2019, p. 2). خوشبختانه گسترش فناوری‌های کمک باروری طی چند دهه گذشته توانسته است تا حد زیادی مشکلات این قبیل افراد را حل نموده و برای افراد نابارور نیز این امکان را فراهم نماید که بتوانند احساس پدر یا مادر شدن را تجربه نموده و این نیاز غریزی خود را ارضاء نمایند.

پیش از شروع بحث درباره فناوری‌های کمک باروری و روش‌های انجام آن، ضروری است تعریف مختصری از ناباروری ارائه دهیم تا طبق این تعریف افراد نابارور و تحت شمول موضوع فوق را مشخص نماییم. امروزه ناباروری تحت شمول بیماری‌ها قرار گرفته و افرادی نابارور تلقی می‌شوند که با گذشت دوازده ماه یا بیشتر از شروع اقدام به بارداری، موفق به باروری نشده باشند (Akpambang, Rotimi-Aremu, 2023, p. 606). بروز ناباروری در افراد می‌تواند به صورت اولیه یا ثانویه بوده باشد. ناباروری اولیه نوعی از ناباروری است که فرد فاقد هرگونه سابقه باروری پیشین بوده و اکنون نیز با شروع اقدام به بارداری موفق به فرزندآوری نشده است و در مقابل، ناباروری ثانویه شرایطی است که فرد پیش‌تر تجربه باروری موفق را داشته است، اما اکنون بنا به علل مختلفی قدرت باروری خود را از دست داده است (Al-enizi, Mahameed, 2023, p. 676).

متأسفانه آمار ناباروری افراد، اعم از زن و مرد در دنیا رقم قابل توجهی را به خود اختصاص داده است. بنا به تخمین سازمان بهداشت جهانی^۴ حدود شصت الی هشتاد میلیون زوج در دنیا از مشکل ناباروری رنج می‌برند (Akpambang, Rotimi-Aremu, 2023, p. 607). رشد میزان ناباروری به عوامل گوناگونی بستگی دارد؛ برای مثال در جامعه سنتی خاورمیانه به علت رواج ازدواج‌های فامیلی مشکلات ژنتیکی ناباروری در بین اقوام و عموزادگان افزایش یافته و موجب افزایش آمار ناباروری در این منطقه شده است (C. Inhorn. et al, 2017, p. 43).

با توجه به آن که در فرایند باروری، اسپرم مرد و تخمک زن بایستی با یکدیگر ترکیب شده و در رحم زن قرار گیرد، بروز اختلال در هر یک از این عوامل می‌تواند موجب ایجاد ناباروری شود، به همین علت، ناباروری زوجین ممکن است با عامل مردانه، عامل زنانه یا هر دو همراه باشد (Akpambang, Rotimi-Aremu, 2023, p. 606).

در راستای پیشرفت علم پزشکی در جهت درمان ناباروری، تاکنون روش‌های گوناگونی به منظور درمان ناباروری تحت عنوان ART مطرح شده‌اند. از جمله روش‌هایی که به منظور درمان ناباروری برخی از زوجین می‌توان به آن متوسل شد، دخالت شخص ثالث در فرایند باروری^۵ است، بدین معنی که یک یا چند عامل مرتبط با باروری _ اعم از تخمک، اسپرم، رحم و ..._ را شخص

4 . World Health Organization (WHO)

5. Third Party Reproductive Assistance

ثالثی، غیر از زوجین فراهم می‌نماید (شریعتی‌نسب، ۱۴۰۴:۱۶۷). دخالت شخص ثالث در فرایند باروری می‌تواند به یکی از چهار شکل زیر باشد:

۱. لقاح مصنوعی^۶ اسپرم زوج با تخمک زنی غیر از زوجه (اهدای تخمک^۷)

۲. لقاح مصنوعی تخمک زوجه با اسپرم مردی غیر از زوج (اهدای اسپرم^۸)

۳. لقاح اسپرم زوج و تخمک زوجه و قرار دادن نطفه لقاح یافته در رحم زنی غیر از زوجه (رحم جایگزین^۹)

۴. باروری با استفاده از نطفه‌ای که حاصل لقاح اسپرم و تخمک مرد و زنی غیر از زوجین است (اهدای جنین^{۱۰}) (Al-enizi, (Mahameed, 2023, p. 681).

با توجه به آن که موضوع بحث ما اهدای گامت بوده و اهدای گامت اعم از گامت جنسی زنانه یا مردانه است، تنها دو قسم نخست دخالت شخص ثالث در فرایند باروری، یعنی اهدای تخمک و اهدای اسپرم، تحت شمول بحث ما قرار می‌گیرند. مسائل رحم جایگزین و اهدای جنین خود مسائلی جداگانه بوده که بررسی آن‌ها در این مقال نمی‌گنجد.

۲- تابعیت و حق بر داشتن تابعیت

تابعیت از جمله مفاهیم جدید حقوقی است که طی چند قرن اخیر اهمیت آن بروز و ظهور یافته است. حقوقدانان تعاریف مختلفی از تابعیت ارائه داده‌اند؛ برای مثال حقوقدانان آمریکایی تحت تأثیر نظام حقوقی کامن‌لا، تابعیت را کیفیت یا خصوصیتی دانسته‌اند که از حقیقت تعلق شخص به یک ملت یا دولت ناشی می‌شود (ناصری، ۱۳۸۲: ۵۲) و یا باتیفول^{۱۰} یکی از حقوقدانان فرانسه_تابعیت را به "تعلق حقوقی شخص به جمعیت تشکیل‌دهنده دولت" تعریف نموده است (سلجوتی، ۱۳۹۲: ۱۳۷).

حقوقدانان ایرانی نیز در تعریف تابعیت اوصاف گوناگونی را به شرح زیر ملاک قرار داده‌اند:

- رابطه‌ای سیاسی به منظور متعلق نمودن اشخاص و اشیاء به دولتی خاص (جعفری لنگرودی، ۱۴۰۰: ۱۳۹۷)
- رابطه‌ای حقوقی که موجب تعلق شخص به جمعیت یا ملت تشکیل‌دهنده دولت متبوع می‌گردد (سهرابی، ۲۰۰۰: ۱۳۸۵)
- قرارداد فرضی بین شخص تبعه و دولت متبوع که موجب ایجاد حقوق و تکالیف برای آن‌ها در مقابل یکدیگر می‌شود (مدنی، ۱۳۶۹: ۳۲)

6. In Vitro Fertilization (IVF)

7. Ova Donation

8. Sperm Donation

9. Surrogacy

10. Embryo Donation

- رابطه‌ای سیاسی به واسطه نشأت گرفتن از حق حاکمیت دولت‌ها، حقوقی به واسطه ایجاد امتیازات مختلف برای شخص تبعه در سطح داخلی و بین‌المللی و معنوی به واسطه عدم تعلق به زمان و مکانی خاص که منجر به تعلق شخص تبعه به دولت متبوع می‌گردد (ارفع‌نیا، ۱۳۹۸: ۵۰).

صرف نظر از اوصاف گوناگونی که در تعریف تابعیت مورد توجه قرار گرفته‌اند، مطرح شدن مفهوم تابعیت موجب شناخته شدن حقی تحت عنوان حق بر داشتن تابعیت به عنوان یکی از حقوق بنیادین انبای بشری شد. به علت اهمیت موضوع تابعیت در سطح داخلی و بین‌المللی، ماده ۱۵ اعلامیه جهانی حقوق بشر و شهروند حق بر داشتن تابعیت را مورد شناسایی قرار داده و محروم کردن افراد از داشتن تابعیت را منع نموده است (عباسی کلیمانی، ۱۳۹۵: ۳۴).

با توجه به وضعیت صغارت و آسیب‌پذیری کودکان شایسته است که حق کودکان بر داشتن تابعیت به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گیرد. زیرا برخورداری کودک از حقوقی چون حق آموزش و حق دسترسی به امکانات بهداشتی در گرو داشتن تابعیت یک دولت مشخص است. افراد با دسترسی به این حقوق در دوران کودکی، به خودکفایی در دوران بزرگسالی رسیده و در آن زمان تبدیل به نیروی کار مفید برای اجتماع خواهند شد (هرینگ: اعتمادی، ۱۳۹۹: ۱۸). از این رو، ماده ۷ کنوانسیون حقوق کودک به علت تضمین همین حق برای کودکان وضع شده و حق بر داشتن تابعیت را صراحتاً از جمله حقوق دانسته که همه کودکان بایستی از آن برخوردار باشند (عباسی کلیمانی، ۱۳۹۵: ۳۵). اهمیت این حق و تضمین آن برای کودکان به میزانی است که در اسناد فراملی بسیاری نسبت به آن‌ها تأکید شده است. در این بین می‌توان به بند ۲ ماده ۱۸ کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت^{۱۱} و ماده ۴ کنوانسیون اروپایی تابعیت^{۱۲} مصوب ۱۹۹۷ اشاره کرد (عباسی کلیمانی، ۱۳۹۵: ۳۶).

اسناد فراملی صرفاً به اهمیت حق بر داشتن تابعیت و لزوم تضمین این حق برای افراد مختلف تأکید کرده‌اند و در مقابل آن‌ها، قوانین داخلی کشورها با وضع مقررات مختلف در خصوص اعطای تابعیت درصدد تضمین این حق برآمده‌اند (Ganczer, 2014, p. 17). به همین خاطر، در دیدگاه‌های حقوقی کلاسیک اعطای تابعیت به اشخاص در صلاحیت انحصاری دولت‌ها، به معنی شخصیت حقوقی نماینده مردم در سطح حقوق بین‌الملل عمومی دانسته شده (ارفع‌نیا، ۱۳۹۸: ۵۱) و تابعیت نیز به عنوان یک وضعیت حقوقی اساسی، تثبیت‌شده و غیرقابل عدول از سوی اشخاص معرفی شده است (خروشی، توکلی‌کیا، ۲۰۱۴: ۲۵۴). با وجود اینکه در سال‌های اخیر پرونده‌هایی در محاکم خارجی مطرح شده‌اند که به منظور حمایت از حق افراد بر داشتن تابعیت و تضمین این حق، اعطای تابعیت را صلاحیت انحصاری دولت‌ها ندانسته و در برخی موارد دولت‌ها را ملزم به اعطای تابعیت به اشخاص نموده است (حقانی، ۱۳۹۹: ۲۱)؛ اما همچنان قوانین داخلی کشورها اصلی‌ترین معیار اعطای تابعیت به افراد است. به همین خاطر، در این پژوهش درصدد بررسی قوانین اعطای تابعیت کشورهای ایالات متحده آمریکا و امارات متحده عربی هستیم تا دریابیم که این دولت‌ها تا چه حدی حق کودکان متولد از گامت‌هدایی را در برخورداری از تابعیت تضمین می‌نمایند.

۳- بررسی قوانین و مقررات اهدای گامت و تابعیت در ایالات متحده آمریکا

11 . Convention on the Rights of Persons with Disabilities 2006

12 . European Convention on Nationality 1997

به منظور شروع بررسی تطبیقی خود ضروری است که قوانین، مقررات و رویه اهدای گامت و تابعیت در آمریکا را به صورت جداگانه بررسی نماییم. در ادامه، این مسئله در کشور امارات بررسی شده و قوانین و مقررات هر دو کشور در مقام مقایسه قرار خواهند گرفت.

۳-۱- اهدای گامت در ایالات متحده آمریکا

ایالات متحده آمریکا از جمله کشورهایی است که اهدای گامت را مجاز دانسته و امکان بهره‌مندی از آن را برای همگان فراهم نموده است. مطرح شدن این موضوع در کشور آمریکا در ابتدا با مخالفت‌های اخلاقی و مذهبی بسیاری روبه‌رو شد (Sabatello, 2014, p. 33). در ابتدا، علی‌رغم آن که قانونی در این زمینه تصویب شده باشد، نگاه عامه مردم و قضات در آمریکا نسبت به مسئله اهدای گامت منفی بوده و اهدای گامت را مساوی با زنا و کودک متولد از این طریق را غیرمشروع می‌دانستند. برای نخستین بار در سال ۱۹۶۴ ایالت جورجیا^{۱۳} با تصویب قانونی جدید، نگاهی متفاوت نسبت به این مسئله ارائه داده و اهدای گامت را در صورت وجود توافق کتبی زن و شوهر دریافت‌کننده مجاز و قانونی اعلام نمود. به دنبال تصویب این قانون در ایالت جورجیا، دیگر ایالات آمریکا نیز در طول دهه ۱۹۷۰ قوانین مشابهی تصویب نموده و اهدای گامت را مجاز اعلام نمودند (Sabatello, 2014, p. 34).

علی‌رغم آن که امروزه دیگر موضوع اهدای گامت در آمریکا مجاز شناخته شده و اختلاف نظرهای پیشین برطرف شده است، اما هنوز قانون واحد و مشخصی در این کشور جهت تنظیم این موضوع وضع نشده است و اهدای گامت در این کشور مطابق دستورالعمل‌هایی که از جانب انجمن آمریکایی پزشکی باروری^{۱۴} و سازمان غذا و داروی آمریکا^{۱۵} صادر شده انجام می‌شود (Sabatello, 2015, p. 353). نرخ بالای ناباروری در آمریکا (۹ درصد بین مردان و ۱۱ درصد بین زنان) (Akpambang, Rotimi-Aremu, 2023, p. 606) و همچنین جواز اهدای گامت در این کشور موجب گسترش این مسئله در کشور آمریکا شده است، به میزانی که تخمین زده می‌شود که حدود ده درصد از کودکان متولد در آمریکا با استفاده از گامت اهدایی متولد شده‌اند (Sabatello, 2015, p. 364).

امروزه، کشور آمریکا اهدای گامت را تبدیل به یک فعالیت پر رونق اقتصادی نموده است تا اهداکنندگان گامت بتوانند از این طریق مبالغ قابل توجهی دریافت نمایند (Sabatello, 2014, p. 36). کشور آمریکا با تأکید بر حقوق و آزادی‌های فردی و حفظ حقوق و منافع افراد جامعه، خدمات اهدای گامت را به افراد مختلفی، اعم از زوجین دگرجنس‌گرا و همجنس‌گرا و افراد مجرد ارائه می‌دهد. آزادی در برخورداری از این خدمات موجب گسترش گردشگری باروری در آمریکا شده و بدون هیچ محدودیتی این خدمات را به غیرآمریکایی‌ها نیز ارائه می‌دهد (Sabatello, 2015, p. 354).

۳-۱-۱- نظارت بر اهدای گامت در ایالات متحده آمریکا

13. Georgia

14. American Society of Reproductive Medicine (ASRM)

15. Food & Drug Administration (FDA)

جواز اهدای گامت در ایالات متحده آمریکا به معنای دسترسی آسان و آزادانه به این خدمت نیست. همانطور که پیش‌تر اشاره شد، دستورالعمل‌های صادره انجمن پزشکی باروری آمریکا و سازمان غذا و داروی این کشور، شرایطی را برای اهداکنندگان گامت و دریافت‌کنندگان آن در نظر گرفته است.

به موجب این دستورالعمل‌ها، امکان استفاده از گامت اهدایی تنها در شرایطی ویژه وجود دارد که به صورت حصری برشمرده شده‌اند. به عنوان مثال استفاده از اسپرم اهدایی محدود به مواردی چون ابتلای شوهر به آزواسپرمی، ابتلای شوهر به مشکلات انزال، سابقه بیماری‌های ژنتیکی در مرد و خانواده او، زوجین همجنس‌گرای زن یا ترنس سکشوال‌ها و غیره (ASRM, 2021, p. 1396) و موارد استفاده از تخمک اهدایی منحصر به موارد خاص دیگری از جمله زنان مسن، زنان مبتلا به مشکلات آزادسازی تخمک، سابقه بیماری‌های ژنتیکی در زن یا خانواده او، زوجین همجنس‌گرای مرد و ترنس سکشوال‌ها و غیره است (ASRM, 2021, p. 1398).

علاوه بر این، سن اهداکنندگان گامت از بابت داشتن قدرت باروری کافی و رسیدن به یک اهلیت قانونی به جهت اهدای امری ضروری است. از این رو، اهدای تخمک تنها از زنان بین ۲۱ تا ۳۴ سال (ASRM, 2021, p. 1398) و اهدای اسپرم از مردان بالای ۲۱ سال پذیرفته می‌شود (ASRM, 2021, p. 1397). سلامت جسمی اهداکنندگان گامت از بابت عدم ابتلا به بیماری‌های ژنتیکی و مسری (Rodrigo, Fernandez, 2015) و همچنین سلامت روانی آن‌ها امری مهم محسوب می‌گردد. پیش از شروع فرایند اهدا، سلامت روانی اهداکنندگان توسط متخصصان مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در این ارزیابی موارد مختلفی بایستی بررسی شود، از جمله: سوابق خانوادگی، شرایط مالی، انگیزه اهدا، سوابق روابط جنسی، سابقه باروری دشوار و آسیب‌زا، سابقه استفاده از داروهای خاص مانند روانگردان‌ها و مواردی از این قبیل (ASRM, 2021, p. 1402).

قوانین آمریکا اهداکنندگان گامت را از هرگونه مسئولیت والدینی در قبال کودک معاف نموده و رضایت آگاهانه دریافت‌کنندگان گامت را برای انجام این روش ضروری دانسته‌اند (Sabatello, 2014, p. 35). روشن شدن این مسئله موجب شده است که قوانین آمریکا، برخلاف بسیاری از دیگر کشورها بر رعایت اصل محرمانگی (ناشناس بودن اهداکننده) تأکید نداشته باشد. به همین خاطر، تعیین نوع اهدای گامت، اعم از اهدا به صورت ناشناس^{۱۶} یا مستقیم^{۱۷}، به توافق اهداکننده و دریافت‌کنندگان گامت بستگی دارد (ASRM, 2021, p. 1396).

متأسفانه دستورالعمل‌های انجمن پزشکی باروری آمریکا و سازمان غذا و داروی این کشور نسبت به مسئله تعرفه اهدای گامت توجهی نداشته و تنها توصیه نموده‌اند که هزینه دریافتی اهداکننده نباید به میزان چندان بالایی باشد تا کسب درآمد از این طریق تبدیل به انگیزه اصلی اهداکنندگان شود (ASRM, 2021, p. 1400). با این حال، عدم نظارت بر این مسئله موجب شده است تا در برخی موارد، اهداکنندگان مبالغ بالایی در حدود ۵۰ هزار دلار در ازای اهدای دریافت نمایند، این در حالی است که به صورت میانگین هزینه دریافتی اهداکنندگان بین ۵ تا ۱۰ هزار دلار است (Sabatello, 2014, p. 36).

16. Unknown

17. Known / Directed

علاوه بر مشخص نبودن تعرفه اهدای گامت، عدم تعیین حد نصاب جهت استفاده از گامت یک شخص از دیگر چالش‌های حقوقی مسئله اهدای گامت در جامعه آمریکاست. طبیعتاً استفاده بیش از حد از گامت یک شخص در باروری‌های متعدد موجب تولد کودکانی خواهد شد که خواهر و برادر بیولوژیکی محسوب شده و وقوع ازدواج میان آن‌ها می‌تواند آسیب‌زا باشد. در این راستا، تنها انجمن آمریکایی پزشکی باروری توصیه نموده است که از گامت هر شخص در یک جمعیت ۸۰۰ هزار نفری در ازای حداکثر ۲۵ تولد استفاده شود (ASRM, 2021, p. 1400). بدین منظور برخی از مراکز درمان ناباروری حد نصاب‌هایی جهت استفاده از گامت هر شخص در نظر گرفته‌اند. برای مثال یکی از بانک‌های اسپرم در کالیفرنیا، حداکثر برای ده بارداری اجازه استفاده از گامت یک شخص را می‌دهد. اما چالش اصلی در اینجاست که هر اهداکننده با رسیدن به سقف مجاز عددی اهدا در یک مرکز درمانی می‌تواند به مرکز دیگری مراجعه کرده و از طریق آن مرکز اقدام به اهدا نماید (Rodrigo, Fernandez, 2015).

۲-۳- قوانین اعطای تابعیت در ایالات متحده آمریکا

مسئله تابعیت در ایالات متحده آمریکا از سال ۱۷۷۹ مطرح شد. به موجب اولین قانونی که در این سال وضع شد، تولد در خاک آمریکا موجب کسب تابعیت آمریکایی می‌شد (S.Knaplund, 2014, p. 334). در واقع، ایالات متحده آمریکا یکی از جمله ۷۵ کشوری است که سیستم خاک^{۱۸} را برای اعطای تابعیت تولدی به کودکان متولد در قلمرو سرزمینی خود به رسمیت شناخته است (خروشی، توکلی‌کیا، ۱۴۰۴:۲۳۹). اما قانون دیگری نیز در خصوص تابعیت در سال ۱۷۹۰ به تصویب رسید که تابعیت آمریکایی را به کودکانی که در خارج از این کشور از پدران آمریکایی متولد می‌شدند نیز اعطا نمود (S.Knaplund, 2014, p. 334). در نتیجه، کسب تابعیت آمریکا تنها منحصر به سیستم خاک نیست؛ قانونگذار این کشور با در نظر گرفتن یک رویه دو جانبه، هم سیستم خاک و هم سیستم خون^{۱۹} را به منظور اعطای تابعیت تولدی به رسمیت شناخته است.

در حال حاضر بخش نخست اصلاحیه چهاردهم قانون اساسی ایالات متحده آمریکا مصوب ۱۸۶۸ تابعیت آمریکا را بدون در نظر گرفتن هیچ قید و شرطی به کلیه افراد متولد در خاک آمریکا، افرادی که تابعیت آمریکایی را کسب نموده‌اند و یا تحت صلاحیت قضایی ایالات متحده آمریکا قرار دارند اعطا نموده است (Fourteenth Amendment _ Equal Protection and Other Rights). بنابراین، قوانین اعطای تابعیت این کشور، سیستم خاک را به عنوان معیار اصلی اعطای تابعیت آمریکایی برشمرده است. علاوه بر این، ماده ۳۰۱ قانون مهاجرت و تابعیت آمریکا^{۲۰} در خصوص کودکان متولد از والدین آمریکایی در خارج از ایالات متحده آمریکا سیستم خون را به رسمیت شناخته و تابعیت آمریکایی این کودکان را در صورت اقامت پیشین هردو یا یکی از والدین در آمریکا محرز دانسته است (Citizenship and Immigration services).

18. Jus Soli

19. Jus Sanguinis

20. Immigration and Nationality Act

با توجه به اعمال سیستم خون در اعطای تابعیت آمریکایی به کودکان متولد از والدین آمریکایی در خارج از آمریکا، حقوقدانان و قضات آمریکایی جهت احراز تابعیت آمریکایی این کودکان تأکید بسیاری بر لزوم احراز رابطه خونی میان طفل و والدین دارند (S.Knaplund, 2014, p. 336). در اینجا نقش نسب و احراز آن جهت برخورداری از تابعیت آمریکایی پررنگ می‌گردد.

۱-۲-۳- احراز نسب در قوانین ایالات متحده آمریکا

نسب در لغت معادل واژه فرانسوی «فیلیاسون» بوده (باقری‌نسب، ۱۳۹۱:۱۳۱) و در لغت به اصل، نژاد، قرابت و خویشاوندی تعریف شده است (معین، ۱۳۸۷:۱۰۱۷). حقوقدانان نسب را به دو نوع عام و خاص تقسیم نموده‌اند. آنان نسب در معنای عام را مترادف با قرابت نسبی دانسته‌اند که هر نوع رابطه خونی بین خویشاوندان را شامل می‌شود، خواه این قرابت به خط مستقیم (تولد یکی از دیگری) ایجاد شده باشد یا خط اطراف (تولد هر دو از شخص ثالث). اما نسب در معنای خاص را به علاقه خونی و حقوقی بین دو شخص تعریف نموده‌اند که یکی از آن‌ها به صورت مستقیم از سلب یا بطن دیگری متولد شده باشد. در این مفهوم نسب تنها رابطه فرزند و والدین را شامل می‌شود (صفایی، امامی، ۱۳۹۸:۳۵۰).

معنای خاص نسب و انتساب فرزندان به والدین از دیرباز در جوامع مختلف مطرح بوده و روش‌ها و امارات گوناگونی بدین منظور وضع شده است. در سال‌های اخیر و با پیشرفت علم پزشکی و ژنتیک، آزمایشات پزشکی نیز نقش پررنگی در تعیین و تعریف نسب افراد پیدا نموده‌اند (S.Knaplund, 2014, p. 338).

به طور کلی در نظام حقوقی کشور آمریکا سه معیار جهت تعیین نسب افراد معرفی شده است، که عبارتند از: (S.Knaplund, 2014, p. 339)

۱- توسل به آزمایشات ژنتیکی^{۲۱}

۲- زنی که کودک را به دنیا آورده مادر طفل بوده و همسر او به عنوان پدر طفل شناخته می‌شود^{۲۲}.

۳- زوجینی که قصد نگهداری از کودک را داشته و کودک در کنار آنان رشد می‌نماید، خواهان کودک بوده و والدین او محسوب می‌شوند^{۲۳}.

روش نخست یعنی روش انجام آزمایشات ژنتیکی نزد قضات آمریکایی از مقبولیت بیشتری برخوردار است و این روش به عنوان مطمئن‌ترین روش معرفی شده است. تمایل قضات به این روش به میزانی است که حتی در بارداری‌های طبیعی زوجین دگرجنس‌گرای قانونی نیز انجام آزمایش ژنتیک را جایگزین اجرای اماره فراش می‌دانند. البته برخی از قضات این موضوع را رد کرده و حق کودک بر داشتن تابعیت را مقدم بر هر چیز می‌دانند، حتی اگر رابطه خونی طفل و والدین آمریکایی احراز نشود (S.Knaplund, 2014, p. 352).

21. Genetics Test

22. Parturient Test

23. Intent Test (Intended parents)

طبیعتاً انجام آزمایش ژنتیک جهت احراز نسب کودکانی که به طریق طبیعی متولد شده‌اند چالشی به دنبال نخواهد داشت. اما در مواردی که کودک با استفاده از گامت اهدایی شخص ثالثی متولد شده باشد، پدر یا مادر بیولوژیکی و قانونی او متفاوت بوده و این مسئله با انجام آزمایش ژنتیک کشف شده و می‌تواند مانع کودک در برخورداری از حق بر داشتن تابعیت شود (شریعتی‌نسب، ۱۴۰۴: ۱۶۸). پس ضروری است قانونگذار توجه ویژه‌ای نسبت به مسئله احراز نسب کودکان متولد از گامت اهدایی یا دیگر اشکال ART داشته باشد.

خوشبختانه کد جامع وصیت^{۲۴} در اصلاحیه سال ۲۰۰۸ خود به مسئله احراز نسب کودکان متولد از طریق ART توجه داشته است. به موجب این قانون، در مواردی که از هر یک از فناوری‌های کمک باروری، جز در موارد استفاده از رحم جایگزین جهت تولد کودک استفاده شده، زنی که کودک را به دنیا آورده مادر طفل و همسر این زن یا هر فرد دیگری که نسبت به انجام ART رضایت داشته پدر طفل شناخته می‌شود. در موارد استفاده از رحم جایگزین نیز، زنی که ناقل بارداری است مادر طفل شناخته نشده و افرادی که با رضایت خود قرارداد مادر جایگزینی را با او منعقد نموده‌اند، والدین طفل خواهند بود (S.Knaplund, 2014, p. 365). وضع این قانون موجب می‌شد که عدم انتساب ژنتیکی کودکی که از طریق گامت اهدایی متولد شده است به والدین او مشخص نشده و در نتیجه به صرف داشتن تابعیت آمریکایی دریافت‌کننده گامت، کودک از داشتن تابعیت آمریکایی بهره‌مند شود.

کد جامع وصیت در سال ۲۰۱۹ مجدداً اصلاح شده و مقررات این قانون در خصوص احراز نسب اطفال متولد از طریق ART نسخ و قانون جامع نسب^{۲۵} مصوب ۲۰۱۷ جایگزین آن شده است (National Conference Of Commissioners On Uniform State Laws, 2020, p. 38). قانون جامع نسب همان حکم کد جامع وصیت را بیان داشته و در صورت تولد کودک از طریق ART در غیر موارد استفاده از رحم جایگزین، دریافت‌کنندگان گامت را در صورتی که رضایت کتبی نسبت به دریافت آن داشته‌اند به عنوان والدین کودک به رسمیت شناخته و اهداکننده را از مسئولیت‌های والدینی معاف نموده است (National Conference Of Commissioners On Uniform State Laws, 2019, p.p. 99-100). همچنین، این قانون در ادامه مقرر داشته است که در صورت عدم وجود رضایت‌نامه کتبی، افرادی به عنوان والدین کودک به رسمیت شناخته خواهند شد که در دو سال ابتدایی کودک همراه او و در یک منزل مشترک سکونت داشته و زندگی نموده‌اند (National Conference Of Commissioners On Uniform State Laws, 2019, p. 101).

۳-۳- کسب تابعیت آمریکایی توسط کودکان متولد از گامت اهدایی

با توجه به بررسی‌های انجام شده در خصوص قوانین اهدای گامت و تابعیت در کشور آمریکا درمی‌یابیم که کسب تابعیت آمریکایی برای کودکان در گرو تولد کودک در خاک آمریکا یا در خارج از خاک آمریکا اما از والدینی آمریکایی است.

چنانچه در فرایند باروری و تولد کودکی از گامت اهدایی استفاده شود، تابعیت اهداکننده تأثیری در تعیین تابعیت کودک نخواهد داشت. کودک متولد از گامت اهدایی در صورت تولد در خاک آمریکا، تابعیت این کشور را کسب خواهد کرد. در صورتی که چنین

24. Uniform Probate Code (UPC)

25. Uniform Parentage Act (UPA)

کودکی در خارج از خاک آمریکا متولد شود، تنها در صورت داشتن تابعیت آمریکایی دریافت‌کنندگان گامت، تبعه آمریکا شناخته خواهد شد.

به طور کلی، نحوه تعیین تابعیت اطفال متولد از گامت‌های اهدایی در کشور آمریکا را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

۱ - چنانچه اهداکننده و دریافت‌کننده گامت آمریکایی بوده باشد، کودک، اعم از اینکه در داخل یا خارج از آمریکا متولد شود، تبعه آمریکا شناخته خواهد شد.

۲ - در صورتی که اهداکننده گامت غیرآمریکایی و دریافت‌کننده گامت آمریکایی باشد، صرف نظر از تولد طفل در داخل یا خارج از آمریکا، کودک تبعه آمریکا شناخته خواهد شد.

۳ - در صورتی که اهداکننده گامت آمریکایی و دریافت‌کننده گامت غیرآمریکایی باشد، تنها در صورت تولد کودک در خاک آمریکا کودک تبعه آمریکا محسوب می‌شود، در غیر این صورت کسب تابعیت آمریکایی برای کودک ممکن نخواهد بود.

۴ - بررسی قوانین و مقررات اهدای گامت و تابعیت در امارات متحده عربی

همانطور که در بخش پیشین، قوانین، مقررات و رویه‌های اهدای گامت و تابعیت در کشور ایالات متحده آمریکا مورد بررسی قرار گرفت، در این بخش نیز به جهت تکمیل مطالعه تطبیقی خود، قوانین، مقررات و رویه‌های اهدای گامت و تابعیت را در کشور امارات متحده عربی مورد بررسی قرار خواهیم داد.

شایان ذکر است که با توجه به مسلمان بودن مردم کشور امارات، قوانین این کشور در حوزه ART تا حد زیادی از احکام اسلامی تأثیر پذیرفته است. از این منظر، قوانین کشور امارات و قوانین کشور ما می‌توانند مشابهت‌هایی با یکدیگر داشته باشند. این کشور، از معدود کشورهای عربی است که قوانین جامعی در حوزه ART وضع نموده و اقدامات بسیاری به منظور کاهش هزینه‌ها یا ایجاد پوشش بیمه‌ای ART انجام داده است (C.Inhorn .et al, 2017, p. 48).

۴-۱ - اهدای گامت در امارات متحده عربی

فرزندآوری و استفاده از هرگونه فناوری کمک باروری در کشور امارات و دیگر جوامع مسلمان کاملاً متفاوت از جامعه آمریکاست. ممکن است بسیاری از روش‌های کمک باروری که در نظر غربی‌ها روشی طبیعی است، برای مسلمانان به علت دیدگاه مذهبی آنان قابل قبول نباشد (C.Inhorn (A), 2006, p. 116). تحت تأثیر این موضوع و نگرش اسلام نسبت به موضوع نسب و تأکید بر انتساب صحیح طفل به والدین بیولوژیکی خود، مسئله اهدای گامت در جوامع مسلمان، از جمله کشور امارات با استقبال زیادی روبه‌رو نشده است (C.Inhorn (A), 2006, p. 95).

مسئله مهم دیگری که در خصوص بررسی اهدای گامت و هر نوع دیگری از ART در کشور امارات ضروری است، این است که در جوامع مسلمان، بر خلاف جوامع غربی فرایند انجام روش‌های کمک باروری تأثیر بسیار زیادی از فتاوی فقها پذیرفته است

(C.Inhorn (B), 2006, p. 431). از این رو، ضروری است پیش از بررسی قوانین موضوعه کشور امارات در خصوص اهدای گامت، فتاوی موجود در این حوزه را بررسی نماییم.

۱-۴-۱ - فتاوی فقهای اهل سنت در خصوص اهدای گامت

پس از آنکه نخستین کودک به نام لوئیس براون^{۲۶} از طریق لقاح مصنوعی در سال ۱۹۷۸ در کشور انگلستان متولد شد (روشن، ۵۴۵:۱۴۰۰)، با توجه به مستحده بودن این موضوع، فقهای مسلمان درصدد یافتن حکم این مسئله برآمدند. پس از دو سال بررسی، در تاریخ ۲۳ مارس سال ۱۹۸۰ نخستین فتوا در خصوص لقاح مصنوعی از جانب شیخ اعظم دانشگاه الازهر مصر صادر گشته و به عنوان مبنایی برای صدور سایر فتاوا قرار گرفت (C.Inhorn (A), 2006, p. 103).

به طور کلی، موضع فقهای اهل سنت در خصوص لقاح مصنوعی، بدین صورت است که لقاح تخمک زوجه و اسپرم زوج در محیط آزمایشگاه را صحیح و بلااشکال دانسته و کودک متولد از این طریق را ملحق به زوجین دانسته‌اند (C.Inhorn (B), 2006, p. 432). البته این مسئله نظر اکثریت فقهای اهل سنت بوده و در این بین برخی از فقها چون شیخ عبدالعزیز بن باز و شیخ احمد الحجی لقاح مصنوعی گامت‌های جنسی زوجین را مطلقاً جایز ندانسته‌اند (مرقاتی، ۳۴۹:۱۳۸۶). در خصوص اهدای گامت موضع فقهای اهل سنت متفاوت بوده و تقریباً همه آن‌ها قائل به حرمت اهدای گامت هستند (مرقاتی، ۳۴۹:۱۳۸۶). فقهای اهل سنت استدلال نموده‌اند که ازدواج قراردادی است که منحصر میان زوجین جریان دارد و دخالت شخص ثالث در فرایند باروری آن‌ها، اعم از اینکه از گامت اهدایی، جنین اهدایی یا رحم جایگزین استفاده شود، جایز نبوده و این عمل مساوی با زنا خواهد بود (C.Inhorn (B), 2006, p. 433). فقهای اهل سنت به علت تأکید بر اهمیت نسب و جلوگیری از اختلاط نسب، اهدای گامت را مترادف با زنا انگاشته‌اند، در حالی که در عمل این دو مفهوم متفاوت از یکدیگر بوده و فرایند اهدای گامت مستلزم هیچ‌گونه تماس بدنی و استمتاع جنسی میان دو فرد بیگانه نیست (C.Inhorn .et al, 2017, p. 44).

دیدگاه فقهای اهل سنت نسبت به روش‌های کمک باروری موجب تعطیلی این موضوع در بین کشورهای مسلمان نشده است. بلکه از حدود سال ۱۹۸۶ مراکز درمان ناباروری در کشورهای مسلمان با توجه به دیدگاه فقهای اهل سنت نسبت به روش‌های کمک باروری و با تأکید بر نخستین فتوای صادره در سال ۱۹۸۰ آغاز به کار نموده‌اند (موسوی‌نژاد، ۶:۱۴۰۲).

۱-۴-۲ - قوانین و مقررات اهدای گامت در کشور امارات متحده عربی

تا پیش از سال ۲۰۰۸ قوانین کشور امارات در خصوص اهدای گامت و به طور کلی هر نوعی از فناوری‌های کمک باروری ساکت بوده است. در این سال با تصویب یک قانون فدرال در این کشور به منظور اعطای جواز به مراکز درمان ناباروری جهت شروع به کار در کشور امارات، صحبت از ART و اشکال گوناگون آن در قوانین کشور امارات به میان آمد (Kooli, 2019, p. 11).

خوشبختانه قانون فدرال سال ۲۰۰۸ این کشور تا حد زیادی موفق به تنظیم مسئله ART در این کشور شد و در مواد مختلفی احکامی بدین شرح وضع نمود: (Kooli, 2019, p. 11)

- طبق ماده ۹ این قانون خدمات کمک باروری تنها در صورت وجود رضایت رسمی به زوجین ناباروری ارائه خواهد شد که به صورت رسمی و شرعی ازدواج نموده باشند. در نتیجه افراد مجرد و زوجین همجنس امکان استفاده از این خدمات را نخواهند داشت.
- طبق ماده ۱۳ امکان نگهداری گامت‌های جنسی افراد جهت استفاده در فرایندهای باروری بعدی برای حداکثر مدت ۵ سال وجود داشته و با درخواست افراد، طلاق یا فوت هر یک از این زوجین، گامت‌های نگهداری شده خودبه‌خود امحاء خواهند شد.
- وفق ماده ۱۴ این قانون هرگونه استفاده تجاری و خرید و فروش گامت‌های جنسی افراد ممنوع است.
- ماده ۱۸ این قانون نیز هرگونه واردات و صادرات تخمک لقاح‌یافته یا لقاح‌نیافته به داخل و خارج امارات را ممنوع اعلام نموده است.

صرف نظر از این احکام، مرتبط‌ترین حکم قانونی مندرج در قانون فدرال سال ۲۰۰۸ با بحث مورد نظر ما، ماده ۱۰ این قانون می‌باشد. ماده ۱۰ این قانون کلیه اشکال دخالت شخص ثالث در باروری، اعم از اهدای تخمک، اهدای اسپرم، اهدای جنین یا رحم جایگزین را ممنوع اعلام نموده و حتی در ماده ۲۹ این مسئله را جرم‌انگاری کرده و مجازات ۲ تا ۵ سال حبس یا جزای نقدی از ۲۰۰ هزار تا ۵۰۰ هزار درهم را برای مرتکبین آن در نظر گرفته است (Al-enizi, Mahameed, 2023, p. 681). البته قوانین جدیدی در سال ۲۰۲۳ در کشور امارات در خصوص ART تصویب شده و تغییراتی در قانون پیشین ایجاد نموده است. طبق قوانین جدید این کشور، استفاده از رحم جایگزین جایز شمرده شده و از آن جرم‌زدایی شده است؛ اما اهدای گامت و اهدای جنین در این کشور همچنان غیرمجاز است (Wright, 2023).

ممنوعیت قانونی اهدای گامت در کشور امارات و همچنین نگاه خاص مسلمانان نسبت به این مسئله که کودک متولد از گامت اهدایی شخص ثالث را فرزند خود نمی‌دانند (C.Inhorn (A), 2006, p. 116) بدین معنی نیست که امکان تولد هیچ کودکی از این طریق در کشور امارات وجود ندارد. همواره این احتمال وجود دارد که در بین مردم مسلمان امارات، افرادی مقید به دستورات دینی نباشند یا به منظور حفظ زندگی عاشقانه خود با همسر مورد علاقه‌شان ناچار به استفاده از گامت اهدایی برای فرزندآوری شوند (C.Inhorn (A), 2006, p. 94). این قبیل افراد ممکن است گامت اهدایی را به صورت غیرقانونی در داخل کشور خود از یک تبعه اماراتی دریافت نمایند و یا بدین منظور به یکی از کشورهای غربی مانند آمریکا سفر نمایند که خدمات اهدای گامت را به راحتی در اختیارشان قرار می‌دهد (C.Inhorn (B), 2006, p. 434).

۲-۴ - قوانین اعطای تابعیت در امارات متحده عربی

با توجه به اینکه جمعیت کشور امارات را مسلمانان تشکیل می‌دهند، در بررسی قوانین تابعیت در این کشور، توجه به نگاه اسلام نسبت به مسئله تابعیت نیز ضروری است. در منابع فقهی و آرای فقهای مسلمان هیچ‌گاه صحبت از تابعیت در معنای امروزی آن به میان نیامده است (عرب عامری، پارسامش، ۱۳۹۳: ۱۱۲). حتی پس از آنکه رسول گرامی اسلام (ص) از مکه به مدینه هجرت کرده و در آنجا نخستین حکومت اسلامی را تأسیس نمودند، سخنی از تابعیت به میان نیامد؛ بلکه زندگی در سایه چتر حمایتی حکومت اسلامی منوط به ایمان آوردن (مسلمان شدن) یا پیمان بستن با مسلمانان شد (عرب عامری، پارسامش، ۱۳۹۳: ۱۱۵).

مطابق این دیدگاه، در اندیشه سیاسی اسلام سرزمین‌ها بر مبنای اندیشه و ایدئولوژی (ایمان) مردم خود به دو دسته دارالایمان و دارالکفر تقسیم شده و مرزهای سیاسی و جغرافیایی عامل ایجاد تمایز بین انسان‌ها نیست (قلی‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰: ۹۵۷). به همین خاطر، مفهوم امت اسلامی در ادبیات حقوقی اسلام را می‌توان نزدیک‌ترین مفهوم به مفهوم تابعیت در معنای امروزی آن دانست (طاهری‌نیا، ستایش‌پور، ۱۴۰۲: ۱۱). تابعیت در معنای امروزی آن ریشه در حقوق غربی داشته و تحت تأثیر شکل‌گیری حکومت‌های مختلف در سطح دنیا موضوعیت یافته است.

کشور امارات نیز مانند هر کشور مسلمان دیگری از این پیشینه تاریخی مستثنی نیست. مطرح شدن موضوع تعیین اتباع اماراتی پیشینه تاریخی چندان زیادی ندارد. پس از استقلال این کشور، ماده ۲ قانون فدرال شماره ۱۷ درباره تابعیت و گذرنامه مصوب سال ۱۹۷۲ به عنوان نخستین مستند قانونی برای تعیین تکلیف درباره اتباع اماراتی تصویب شد. این ماده قانونی طی پنج بند اتباع امارات را برشمرده و با گذشت بیش از پنجاه سال از تصویب آن، همچنان بدون تغییر به حیات خود ادامه داده است.

کشور امارات به تبعیت از نظام حقوقی رومی اصل خون را به منظور اعطای تابعیت به کودکان از طریق تولد به رسمیت شناخته است و بند دوم ماده ۲ قانون فدرال شماره ۱۷ تابعیت کشور امارات را به کودکان متولد شده در داخل یا خارج از کشور امارات که پدر آن‌ها تبعه امارات باشد اعطا نموده است (Al-enizi, Mahameed, 2023, p. 679). شایان ذکر است که این کشور نیز مانند کشور ما تنها تابعیت پدر را ملاک تعیین تابعیت فرزند دانسته است (Al-enizi, Mahameed, 2023, p. 679)؛ البته با این تفاوت که در برخی موارد استثنایی چون نامعلوم بودن پدر یا بی‌تابعیتی پدر، کودک می‌تواند از تابعیت اماراتی مادرش برخوردار شود.

اجرای بند دوم ماده ۲ قانون فدرال شماره ۱۷ جهت اعطای تابعیت به کودکان مستلزم وجود دو شرط زیر است:

۱ - پدر طفل در هنگام تولد طفل تبعه امارات بوده باشد

۲ - نسب طفل به معنای تعلق صحیح طفل به والدین قانونی احراز شده باشد (Al-enizi, Mahameed, 2023, p. 682)

ضروری است توجه داشته باشیم که در اجرای این قانون، مکان تولد طفل هیچ موضوعیتی ندارد. ملاک تعیین تابعیت پدر نیز تنها تابعیت وی در روز تولد کودک است، نه زمان دیگری مانند زمان انعقاد نطفه. بنابراین، صرف نظر از اینکه کودک به صورت طبیعی متولد شده باشد یا با استفاده از فناوری‌های کمک باروری، اگر پدر در زمان انعقاد نطفه تبعه امارات بوده و در زمان تولد تابعیت خود را از دست دهد، کودک از داشتن تابعیت امارات محروم خواهد شد و بالعکس، اگر در زمان انعقاد نطفه تبعه امارات نبوده اما در زمان تولد این تابعیت را کسب نموده باشد، کودک از تابعیت امارات برخوردار خواهد شد (Al-enizi, Mahameed, 2023, p. 679).

علاوه بر این، احراز تابعیت اماراتی کودکان ارتباط تنگاتنگی با احراز نسب آنها نیز دارد و ضروری است که نسب این کودکان مطابق شرع صحیح بوده باشد (Al-enizi, Mahameed, 2023, p. 680). پس ضروری است تا در اینجا قوانین و مقررات کشور امارات در رابطه با احراز نسب نیز بررسی شود.

۱-۲-۴ - احراز نسب در قوانین امارات متحده عربی

در قوانین امارات متحده عربی نیز مانند دیگر کشورها احراز نسب در معنای خاص اهمیت و موضوعیت بیشتری دارد. مطابق احکام اسلام، نسب در این معنا موضوع مهمی برشمرده شده و اعتقاد بر این است که نسب افراد بایستی مشخص و معلوم باشد (C.Inhorn, 2017, p. 44). تأکید بر این موضوع به این علت است که برخورداری افراد از بسیاری از حقوق چون وراثت، ولایت، نفقه و غیره در گرو احراز نسب آنهاست.

با توجه به اهمیت موضوع نسب در جامعه امارات، قانون فدرال شماره ۲۸ این کشور مصوب سال ۲۰۰۵ در خصوص احوال شخصیه درباره احراز نسب افراد نیز تعیین تکلیف نموده است. ماده ۹۰ این قانون مقرر داشته است که نسب مشروع کودکان در صورتی احراز می‌شود که بین والدین عقد ازدواج قانونی منعقد شده و از زمان انعقاد عقد تا تولد طفل حداقل مدت بارداری (در قوانین این کشور حداقل مدت بارداری ۱۸۰ روز و حداکثر مدت آن ۳۶۵ روز دانسته شده است) گذشته باشد (Al-enizi, Mahameed, 2023, p. 680). در واقع، این ماده قانونی را می‌توانیم معادل اماره فراش (ماده ۱۱۵۸ قانون مدنی) در قوانین کشور خود بدانیم. قانونگذار کشور امارات این اماره قانونی را جایگزین توسل به آزمایشات ژنتیکی جهت احراز نسب دانسته است.

علاوه بر این، ماده ۹۲ قانون فدرال شماره ۲۸ امارات با این استدلال که احکام اسلام در احراز نسب افراد مسامحه را جایز دانسته است، در مواردی که عقد ازدواج قانونی (مطابق شرایط مندرج در ماده ۴۸ این قانون) بین والدین منعقد نشده باشد، به صرف اقرار والدین به وجود نسب، نسب صحیح طفل را قابل احراز دانسته است (Al-enizi, Mahameed, 2023, p. 680).

قوانین کشور امارات بر خلاف قوانین کشور آمریکا، در خصوص احراز نسب کودکان متولد از طریق ART و به ویژه گامت‌های حکم ویژه‌ای نداشته و همین احکام مندرج در مواد ۹۰ و ۹۲ قانون فدرال شماره ۲۸ در خصوص احراز نسب همه کودکان اجرا خواهد شد. علت عدم توجه قانونگذار امارات به این مسئله را می‌توان صراحت قانونگذار این کشور در ماده ۱۰ قانون فدرال سال ۲۰۰۸ مبنی بر اعلام ممنوعیت استفاده از گامت‌های اهدایی دانست. در واقع، قانونگذار این کشور با اعلام ممنوعیت اهدای گامت، فرض را بر عدم امکان انجام آن گذاشته است. در حالی که امکان استفاده از گامت‌های اهدایی برای زوجین اماراتی در دیگر کشورها فراهم است. در فرضی که زوجین اماراتی در خارج از این کشور با استفاده از گامت‌های اهدایی صاحب فرزند شوند، طبق ماده ۹۰ قانون فدرال شماره ۲۸ این کشور، ظاهر بر این است که کودک در زمان بقای زوجیت متولد شده و والدین دریافت‌کننده گامت به عنوان والدین قانونی طفل به رسمیت شناخته خواهند شد. این مسئله زمانی با چالش مواجه خواهد شد که بعدها به علت بروز اختلافات خانوادگی، مسئله تولد طفل با استفاده از گامت‌های اهدایی شخص ثالث کشف شده و پدر یا مادر دریافت‌کننده گامت که فاقد رابطه خونی با فرزند است این موضوع را افشاء نماید. افشای این موضوع می‌تواند حق کودک بر داشتن تابعیت را نیز تحت تأثیر قرار دهد.

۳-۴ - کسب تابعیت اماراتی توسط کودکان متولد از گامت اهدایی

با توجه به بررسی‌های انجام شده در خصوص قوانین اهدای گامت و تابعیت در کشور امارات دریافتیم که با توجه به ممنوعیت صریح اهدای گامت در امارات، زوجین اماراتی در صورت نیاز به دریافت این خدمات ناچار به مراجعه به دیگر کشورها و در نتیجه استفاده از گامت اهدایی افراد غیر اماراتی هستند. زمانی که برای نخستین بار صحبت از امکان باروری با استفاده از گامت اهدایی به میان آمد، به علت نگاه خاص مسلمانان به این مسئله تصور نمی‌شد که این موضوع تا این حد رواج و گسترش یابد، اما امروزه با گسترش گردشگری باروری این مسئله در جامعه مسلمان خاورمیانه نیز رواج یافته است (C.Inhorn (B), 2006, p. 446).

نکته مهم در این خصوص این است که به علت فرهنگ مردم خاورمیانه و نگاه ویژه آن‌ها به مسئله نسب و فرزندآوری، زوجین اماراتی متقاضی دریافت گامت اهدایی غالباً به دنبال اهدای گامت به صورت ناشناس یا محرمانه می‌باشند تا حتی‌المقدور از کشف این مسئله در آینده پیشگیری نمایند. رویه غالب کشورها در خصوص اهدای گامت نیز رعایت محرمانگی در فرایند اهدا و دریافت گامت است (Al-enizi, Mahameed, 2023, p. 678)؛ هرچند که مطابق گزارش فدراسیون بین‌المللی جوامع باروری^{۲۷} امروزه موضع نظام‌های حقوقی نسبت به موضوع رعایت محرمانگی یا عدم رعایت آن در حال تغییر است و تمایل آن‌ها بیشتر به سمت ثبت اطلاعات اهداکننده و دریافت‌کنندگان گامت و امکان دسترسی به این اطلاعات در حال حرکت است (صحرائی اردکانی و همکاران، ۱۴۰۰:۳). به همین خاطر، در سال‌های اخیر کشورهای مختلفی چون آرژانتین، اتریش، انگلستان، اوروگوئه، سوئد، سوئیس، فنلاند، نروژ، هلند و برخی ایالات استرالیا قوانینی در خصوص ثبت اطلاعات مربوط به اهداکننده و دریافت‌کنندگان گامت و امکان دسترسی به این اطلاعات به تصویب رسانده‌اند (صحرائی اردکانی و همکاران، ۱۴۰۰:۴). در نتیجه، زوجین اماراتی تمایل چندانی به دریافت گامت اهدایی در چنین کشورهایی را نداشته و غالباً کشورهایی را به عنوان مقاصد خود انتخاب می‌نمایند که اصل محرمانگی را در اهدای گامت مورد حمایت قرار دهند.

شایان ذکر است که، تولد کودک از طریق استفاده از تخمک اهدایی یک زن غیر اماراتی، مانع وی از برخورداری از تابعیت کشور امارات نخواهد شد، چرا که طبق قوانین تابعیت این کشور، در اجرای اصل خون، جز در برخی موارد استثنایی، تنها تابعیت پدر ملاک قرار می‌گیرد. این مسئله زمانی چالش‌برانگیز خواهد شد که کودک با استفاده از اسپرم اهدایی یک مرد غیر اماراتی متولد شده و این حقیقت کشف شده باشد. سخت‌گیری قانونگذار امارات در خصوص انتساب صحیح طفل به پدر اماراتی به میزانی است که حتی اگر در مراکز درمانی به اشتباه از اسپرم یک مرد بیگانه (غیر اماراتی) استفاده شود، بی‌آنکه تقصیری از جانب والدین رخ داده باشد، کودک از برخورداری از تابعیت اماراتی محروم خواهد شد (Al-enizi, Mahameed, 2023, p. 684).

در نتیجه، بایستی گفت که بهره‌مندی کودک متولد از گامت اهدایی از تابعیت اماراتی در گرو این امر است که دریافت‌کنندگان گامت (فقط پدر) اماراتی بوده و مسئله استفاده از گامت اهدایی محرمانه باقی مانده و در ظاهر حکم ماده ۹۰ قانون فدرال شماره ۲۸ این کشور (اماره فراش) جهت احراز نسب طفل جاری شود. در غیر این صورت، احتمال بی‌تابعیتی طفل وجود خواهد داشت.

۵ - نتیجه‌گیری

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که قوانین و رویه موجود در خصوص اهدای گامت و تعیین تابعیت اطفال متولد از این طریق، در دو کشور ایالات متحده آمریکا و امارات متحده عربی کاملاً متفاوت از یکدیگر است. با این حال، نقطه اشتراک این دو نظام حقوقی تعیین تکلیف در خصوص جواز یا عدم جواز اهدای گامت است. همانطور که پیش‌تر بیان شد، در آمریکا، علی‌رغم عدم وجود یک قانون جامع و فدرال در این حوزه، هر ایالت به صورت جداگانه اهدای گامت را قانونی دانسته و در اجرای این امر از دستورالعمل‌های انجمن آمریکایی پزشکی باروری و سازمان غذا و داروی آمریکا تبعیت می‌نمایند. در کشور امارات، وضعیت کاملاً متفاوت بوده و قانون فدرال شماره ۱۱ این کشور مصوب سال ۲۰۰۸ صراحتاً اهدای گامت را ممنوع اعلام نموده است.

قوانین اعطای تابعیت نیز در این دو کشور کاملاً متفاوت است. قوانین اعطای تابعیت آمریکا اصل خاک و تولد در خاک آمریکا را معیار اصلی اعطای تابعیت آمریکایی دانسته است، اما در صورت تولد طفل از والدین آمریکایی در خارج از آمریکا اصل خون را جاری دانسته است. قوانین تابعیت کشور امارات به شکل متفاوتی وضع شده و اصل خون را به صورت مطلق در کسب تابعیت اماراتی جاری دانسته است. در این نظام حقوقی، محل تولد تأثیری در تعیین تابعیت ندارد.

با توجه به این نکات درمی‌یابیم که اصل خون در هر دو کشور پذیرفته شده و اجرای آن را منوط به احراز رابطه خونی بین طفل و والدین دانسته‌اند. وجه افتراق این دو نظام حقوقی، در نحوه احراز نسب اطفال است. کشور آمریکا احراز نسب کودکان متولد از طریق ART را متفاوت از احراز نسب کودکانی که به صورت طبیعی متولد می‌شوند دانسته و آن‌ها را ملحق به والدین دریافت‌کننده دانسته و هرگونه رابطه بین کودک و اهداکننده گامت را منتفی دانسته است. این در حالی است که قوانین کشور امارات فاقد چنین مقرر قانونی هستند و اماره فراش به عنوان یک قاعده کلی در احراز نسب همه کودکان اعمال می‌شود. این قاعده، در ظاهر طفل را ملحق به والدین دریافت‌کننده می‌داند اما احتمال انکار نسب و کشف حقیقت همواره وجود خواهد داشت. به همین علت، می‌توان گفت که قانونگذار آمریکا کلیه جوانب را پیش‌بینی کرده و با الحاق طفل به والدین دریافت‌کننده از بروز بسیاری از اختلافات احتمالی در آینده جلوگیری کرده است.

۶ - پیشنهادها

در پایان، شایسته است که با توجه به بررسی تطبیقی انجام شده در دو نظام حقوقی فوق‌بتوانیم راهکارهایی برای نظام حقوقی خود بیابیم. نخستین و مهم‌ترین خلأ قانونی در این زمینه در کشور ما، عدم وجود قانون در خصوص اهدای گامت و اعلام جواز یا ممنوعیت این عمل است. علاوه بر این، فقهای شیعی، بر خلاف فقهای اهل سنت، در خصوص جواز یا حرمت اهدای گامت اختلاف نظر دارند. برخی از فقها مانند آیت‌الله خامنه‌ای، آیت‌الله سید صادق روحانی و آیت‌الله سید محمد شیرازی اهدای گامت را جایز (روشن، ۵۵۰:۱۴۰۰) و برخی دیگر چون آیت‌الله سیستانی، آیت‌الله فاضل لنکرانی، آیت‌الله بهجت و غیره قائل به حرمت اهدای گامت شده‌اند (روشن، ۵۵۰:۱۴۰۰). حتی در برخی موارد که فقها حکم به جواز اهدای گامت داده‌اند، فتوای خود را به صورت مبهم بیان نموده‌اند. برای مثال، آیت‌الله خامنه‌ای در فتوای خود اهدای اسپرم را جایز دانسته و حکم به تبعیت طفل از نام دریافت‌کننده

داده‌اند، اما رابطه توارث بین کودک و دریافت‌کننده اسپرم را منتفی دانسته و قائل به وجود رابطه توارث بین کودک و اهداکننده اسپرم شده‌اند (C.Inhorn (B), 2006, p. 435). با توجه به وجود چنین اختلاف نظرها و ابهاماتی ضروری است که قانونگذار در اولین گام مانند قوانین کشور آمریکا و امارات در این خصوص تعیین تکلیف نماید.

علاوه بر این، قوانین اعطای تابعیت و همچنین احراز نسب در کشور ما شباهت بسیار زیادی به قوانین کشور امارات در این حوزه دارد. در نتیجه، چالش‌هایی که ممکن است در خصوص انکار نسب طفل متولد از گامت اهدایی در امارات و خدشه به حق طفل بر داشتن تابعیت وارد شود، در نظام حقوقی کشور ما نیز احتمال وقوع دارد. پس می‌توان نتیجه گرفت که وضع احکام جداگانه در خصوص احراز نسب اطفال متولد از طریق ART مانند کشور آمریکا می‌تواند از بروز چنین اختلافاتی پیشگیری کرده و حق طفل بر داشتن تابعیت را حفظ نماید.

شاید اعمال اصل خاک در اعطای تابعیت ایرانی بنا به علل سیاسی و اجتماعی امکانپذیر نباشد. طبیعتاً اصل خون به علت مهاجرپرست بودن کشور ایران با شرایط جامعه ایرانی مناسب‌تر است. پس وضع قانون خاص در احراز نسب اطفال متولد از طریق ART می‌تواند مناسب‌تر و ساده‌تر از تغییر قوانین اعطای تابعیت باشد.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

۱. ارفع‌نیا، بهشید (۱۳۹۸). حقوق بین‌الملل خصوصی. جلد اول. تهران: بهتاب.
۲. باقری‌نسب، نکت (۱۳۹۱). رحم جایگزین در درمان ناباروری از دیدگاه پزشکی، فقهی و حقوقی. تهران: جنگل.
۳. جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۹۷). ترمینولوژی حقوق. تهران: گنج دانش.
۴. حقانی، سعید (۱۴۰۰-۱۳۹۹). تقریرات درس حقوق بین‌الملل خصوصی (۱). دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی.
۵. خروشی، عبدالعظیم و توکلی‌کیا، امید (۱۴۰۴). مطالعه تطبیقی اثر گذرنامه خارجی بر تابعیت ناشی از تولد در کامن‌لا و حقوق ایران با رویکرد رویه‌های قضایی. فصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق تطبیقی، (۲۸): ۲۳۴-۲۷۲. Doi: [10.22034/law.2025.2053287.1611](https://doi.org/10.22034/law.2025.2053287.1611)
۶. روشن، محمد (۱۴۰۰). حقوق خانواده. تهران: جنگل.
۷. سلجوقی، محمود (۱۳۹۲). حقوق بین‌الملل خصوصی. جلد اول. تهران: میزان.
۸. سهرابی، محمد (۱۳۸۵). حقوق بین‌الملل خصوصی. تهران: گنج دانش.
۹. شریعتی‌نسب، صادق (۱۴۰۴). جایگاه فناوری پزشکی، در ادله اثبات دعاوی نسب: نظریه ادله تکمیلی. دوفصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق خصوصی، (۳): ۱۸۲-۱۴۹. Doi: [10.22034/jpl.2025.721260](https://doi.org/10.22034/jpl.2025.721260)
۱۰. صحرايي اردكاني، محمد؛ خدايار، حسين و هنرور، مرضيه (۱۴۰۰). بازشناسی ضرورت‌های شرعی ثبت و امکان دسترسی به اطلاعات اهدای گامت و جنین. مجله حقوق پزشکی، (۵۶): ۱۵-۱۰.
۱۱. صفایی، سید حسین، امامی، اسدالله (۱۳۹۸). مختصر حقوق خانواده. تهران: میزان.

۱۲. طاهری‌نیا، علی باقر و ستایش‌پور، محمد (۱۴۰۲). تحصیل تابعیت فرزند از طریق مادر: مطالعه تطبیقی حقوق کودک از منظر حقوق ایران و قوانین بین‌الملل. فصلنامه علمی مطالعات تطبیقی حقوق کشورهای اسلامی، (۳): ۱-۱۶.
۱۳. عباسی کلیمانی، عاطفه (۱۳۹۵). حقوق کودک در نظام حقوقی ایران. تهران: میزان.
۱۴. عرب عامری، احمد و پارسامنش، محمدرضا (۱۳۹۳). تابعیت در اسلام. مجله حقوق اسلامی، (۴۱): ۱۱-۱۳۰.
۱۵. قلی‌زاده، علی؛ نیکومنش، امرالله و بهرامی‌نژاد مغویه، علی (۱۴۰۰). مطالعه مقایسه‌ای تابعیت در حقوق موضوعه و تابعیت در فقه اسلامی. مجله حقوق پزشکی، ویژه‌نامه نوآوری حقوقی: ۹۴۵-۹۶۰.
۱۶. مدنی، سید جلال‌الدین (۱۳۶۹). حقوق بین‌الملل خصوصی. تهران: گنج دانش.
۱۷. مرقاتی، سید طه (۱۳۸۶). حقوق کودکان در اهدای گامت. فصلنامه پایش، (۴): ۳۴۷-۳۵۴.
۱۸. معین، محمد (۱۳۸۷). فرهنگ فارسی. تهران: شرکت مطالعات و نشر کتاب پارسه.
۱۹. موسوی‌نژاد، شهریار (۱۴۰۲). روش کمک باروری لقاح خارج رحمی (IVF) از منظر ادیان، مذاهب، دایره‌المعارف حقوق و اخلاق پزشکی، (۱): ۱-۱۷.
۲۰. ناصحی، علی (۱۳۸۲). تابعیت و اصول و قواعد حاکم بر آن. نشریه بیک نور-علوم انسانی، (۳): ۶۵-۵۸.
۲۱. هرینگ، جانان‌تان (۱۳۹۹). آسیب‌پذیری، کودکی و قانون. مترجم: امیر اعتمادی. تهران: میزان.

ب) منابع انگلیسی

1. Akpambang, E.M. & Rotimi-Aremu, O. (2023). Determining Legal Parentage and Nationality of a Child born through Assisted Reproductive Technology: A Comparative Perspective. *International Journal of multidisciplinary research and analysis*. 6(2). 604-624.
2. Al-enizi, Z. & Mahameed, W.F. (2023). IVF children acquiring Emirati citizenship by the nationality of a parent. *Bangladesh Journal of Medical Science*. 22(3). 676-686.
3. American Society for Reproductive Medicine and Society for Assisted Reproductive Technology (ASRM). (2021). Guidance regarding Gamete and Embryo Donation. *Fertility and sterility*. 115(6). 1395-1410.
4. C.Inhorn, M. (2006). He won't be my son. *Medical Antropology Quarterly*. 20(1). 94-120 (A).
5. C.Inhorn, M. (2006). Making Muslim babies: IVF and Gamete Donation in Sunni versus Shi'a Islam. *Culture, Medicine and Psychiatry*. 30(4). 427-450 (B).
6. C.Inhorn, M.; Birenbaum-Carmeli, D.; Tremayne, S. & B.Gurtin, Z. (2017). Assisted Reproduction and Middle East Kinship: a regional and religious comparison. *Reproductive Biomedicine and Society Online*. 4. 41-51.
7. Fourteenth Amendment _ Equal Protection and Other Rights. seen at 1403/09/17. From: <https://constitution.congress.gov/browse/amendment-14/>
8. Ganczer, M. (2014). The right to a nationality as a human right?. *Hungarian Yearbook of International Law and European Law*. 2. 15-33.
9. Kooli, C. (2019). Review of Assisted Reproduction Techniques, Laws and Regulations in Muslim Countries. *Middle East Fertility Society Journal*. 24(8). 1-15.
10. National Conference of Commissioners on Uniform State Laws (2020). Uniform Probate Code Amendments. Annual conference meeting in its one hundred and twenty eighth year anchorage, Alaska: 12-18 July 2019.
11. Rodrigo, A. & Fernandez, S. (2015). Regulating governing Egg and Sperm Donation in the U.S.A. Seen at 1402/10/10. From: www.invitro.com

- 12 . Sabatello, M. (2014). Disclosure of Gamete Donation in the United States. *Indiana health law review*. 11(1). 29-81.
- 13 . Sabatello, M. (2015). Regulating Gamete Donation in the U.S: Ethical, Legal and Social implications. *Laws*. 4(3). 352-376.
- 14 . S.Knaplund, K. (2014). Baby without a country: Determining citizenship for Assisted Reproduction Children born Overseas. *Denver University Law Review*. 91(2). 335-367.
- 15 . U.S Citizenship and Immigration Services. Immigration and Nationality Act. Seen at 1402/10/17. From: www.uscis.gov
- 16 . Wright, T (2023). Update: Unmarried couples in the U.A.E can now undergo IVF treatment. Seen at 1402/10/11 . From: www.whatson.ac

References

- 1 . Abbasi Kalimani, A. (2017). Child law in the legal system of Iran. Tehran: Mizan. (in Persian)
- 2 . Akpambang, E.M. & Rotimi-Aremu, O. (2023). Determining Legal Parentage and Nationality of a Child born through Assisted Reproductive Technology: A Comparative Perspective. *International Journal of multidisciplinary research and analysis*. 6(2). 604-624.
- 3 . Al-enizi, Z. & Mahameed, W.F. (2023). IVF children acquiring Emirati citizenship by the nationality of a parent. *Bangladesh Journal of Medical Science*. 22(3). 676-686.
- 4 . American Society for Reproductive Medicine and Society for Assisted Reproductive Technology (ASRM). (2021). Guidance regarding Gamete and Embryo Donation. *Fertility and sterility*. 115(6). 1395-1410.
- 5 . Arab Ameri, A. & Parsamanesh, M.R. (2014). Nationality in Islam. *Journal of Islamic Law*. 11(41). 107-130. (in Persian)
- 6 . Arfania, B. (2019). Private International Law. Vol.1. Tehran: Behtab. (in Persian)
- 7 . Bagheri Nasab, T. (2012). Surrogacy in infertility treatment from a medical, jurisprudential, and legal perspective. Tehran: Jangal. (in Persian)
- 8 . C.Inhorn, M. (2006). He won't be my son. *Medical Antropology Quarterly*. 20(1). 94-120 (A).
- 9 . C.Inhorn, M. (2006). Making Muslim babies: IVF and Gamete Donation in Sunni versus Shi'a Islam. *Culture, Medicine and Psychiatry*. 30(4). 427-450 (B).
- 10 . C.Inhorn, M.; Birenbaum-Carmeli, D.; Tremayne, S. & B.Gurtin, Z. (2017). Assisted Reproduction and Middle East Kinship: a regional and religious comparison. *Reproductive Biomedicine and Society Online*. 4. 41-51.
- 11 . Fourteenth Amendment _ Equal Protection and Other Rights. seen at 1403/09/17. From: <https://constitution.congress.gov/browse/amendment-14/>
- 12 . Ganczer, M. (2014). The right to a nationality as a human right?. *Hungarian Yearbook of International Law and European Law*. 2. 15-33.
- 13 . Gholizadeh, A.; Nikoomanesh, A. & Bahrami Nejad Maghviyeh, A. (2021). A Comparative Study of Citizenship in Statute Law and Citizenship in Islamic Jurisprudence. *Medical Law Journal*. 15. 945-961. (in Persian)
- 14 . Haghani, S. (2021). Private International Law (1). Tehran: Shahid Beheshti University, Faculty of Law. (in Persian)
- 15 . Herring, J. (2020). Vulnerability, Childhood and the Law. Translate by: Etemadi, A.. Tehran: Mizan. (in Persian)
- 16 . Jafari Langroodi, M.J. (2018). Law Terminology. Tehran: Ganj-e-Danesh. (in Persian)
- 17 . Khoroushi, A. & Tavakolikia, O. (2025). A Comparative Study of the Effect of Foreign Passport on Citizenship by Birth in Common Law and Iranian Law with a Judicial Precedent Approach. *Journal of Research and Development in Comparative Law*. 8(28). 234-272. Doi: [10.22034/law.2025.2053287.1611](https://doi.org/10.22034/law.2025.2053287.1611) (in Persian)
- 18 . Kooli, C. (2019). Review of Assisted Reproduction Techniques, Laws and Regulations in Muslim Countries. *Middle East Fertility Society Journal*. 24(8). 1-15.
- 19 . Madani, S.J. (1990). Private International Law. Tehran: Ganj-e-Danesh. (in Persian)

- 20 . Merghati, T. (2007). Children rights in gamete donation. *Payesh*. 6(4). 347-354. (in Persian)
- 21 . Moein, M. (2008). Persian Dictionary. Tehran: Parseh. (in Persian)
- 22 . Mousavi Nejad, Sh. (2023). In Vitro Fertilization (IVF) from the Perspective of Religions, Sects, Law, and Medical Ethics. *EIME*. 1(1). 1-17. (in Persian)
- 23 . Nasehi, A. (2003). Nationality and its governing principles and rules. *Peyk-e-Noor Journal-Human Sciences*. 1(3). 58-65. (in Persian)
- 24 . National Conference of Commissioners on Uniform State Laws (2020). Uniform Probate Code Amendments. Annual conference meeting in its one hundred and twenty eighth year anchorage, Alaska: 12-18 July 2019.
- 25 . Rodrigo, A. & Fernandez, S. (2015). Regulating governing Egg and Sperm Donation in the U.S.A. Seen at 1402/10/10. From: www.invitro.com
- 26 . Roshan, M. (2021). Family Law. Tehran: Jangal. (in Persian)
- 27 . Sabatello, M. (2014). Disclosure of Gamete Donation in the United States. *Indiana health law review*. 11(1). 29-81.
- 28 . Sabatello, M. (2015). Regulating Gamete Donation in the U.S: Ethical, Legal and Social implications. *Laws*. 4(3). 352-376.
- 29 . Safai, S.H. & Emami, A. (2020). A Concise Family Law. Tehran: Mizan. (in Persian)
- 30 . Sahraei Ardakani, M.; Khodayar, H. & Honarvar, M. (2021). Recognition of religious necessities of registration and access to gamete and embryo donation information. *Medical Law Journal*. 15(56). 847-855. (in Persian)
- 31 . Saljooghi, M. (2013). Private International law, Vol.1. Tehran: Mizan. (in Persian)
- 32 . Shariati Nasab, S. (2025). The Role of Medical Technology in the Lineage Claims' Proof: The Theory of Supplementary Evidence. *Journal of Research and Development in Private Law*. 2(3). 149-182. Doi: [10.22034/jpl.2025.721260](https://doi.org/10.22034/jpl.2025.721260) (in Persian)
- 33 . S.Knaplund, K. (2014). Baby without a country: Determining citizenship for Assisted Reproduction Children born Overseas. *Denver University Law Review*. 91(2). 335-367.
- 34 . Sohrabi, M. (2006). Private International Law. Tehran: Ganj-e-Danesh. (in Persian)
- 35 . Taherinia, A.B. & Setayeshpur, M. (2023). [Scrutinizing the Citizenship of the Child through the Mother: A Comparative Study of the Legal Regulations of Islamic Arab States](#). *Comparative Studies on Islamic Countries Law*. 1(3). 1-16. (in Persian)
- 36 . U.S Citizenship and Immigration Services. Immigration and Nationality Act. Seen at 1402/10/17. From: www.uscis.gov
- 37 . Wright, T (2023). Update: Unmarried couples in the U.A.E can now undergo IVF treatment. Seen at 1402/10/11. From: www.whatson.ac